

REGION DE BRUXELLES-CAPITALE

BRUSSELS HOOFDSTEDELIJK GEWEST

Arrêté du Gouvernement de la Région
de Bruxelles-Capitale

Besluit van de Brusselse
Hoofdstedelijke Regering

**ARRETE DU GOUVERNEMENT DE LA
REGION DE BRUXELLES-CAPITALE
ENTAMANT LA PROCEDURE DE
CLASSEMENT COMME MONUMENT DE
CERTAINES PARTIES DE L'IMMEUBLE
SIS AVENUE LOUIS BERTRAND 43 A
SCHAERBEEK.**

**BESLUIT VAN DE BRUSSELSE
HOOFDSTEDELIJKE REGERING HOUDENDE
INSTELLING VAN DE PROCEDURE TOT
BESCHERMING ALS MONUMENT VAN
BEPAALE DELEN VAN HET GEBOUW
GELEGEN LOUIS BERTRANDLAAN 43 TE
SCHAARBEEK.**

Le Gouvernement de la Région de
Bruxelles-Capitale,

De Brusselse Hoofdstedelijke Regering

Vu l'ordonnance du 4 mars 1993 relative à
la conservation du patrimoine immobilier,
notamment de l'article 18;

Gelet op de ordonnantie van 4 maart 1993
inzake het behoud van het onroerend
erfgoed, inzonderheid op artikel 18;

Sur la proposition du Ministre-Président du
Gouvernement de la Région de Bruxelles-
Capitale et du Secrétaire d'Etat chargé des
Monuments et Sites,

Op de voordracht van de Minister-Voorzitter
van de Brusselse Hoofdstedelijke Regering
en van de Staatssecretaris belast met
Monumenten en Landschappen,

ARRETE**BESLUIT**

Article 1. - Est entamée la procédure de
classement comme monument des
façades, de la toiture, de l'organisation
spatiale intérieure ainsi que de la totalité
du hall d'entrée, de la cage d'escalier et
du rez-de-chaussée de l'immeuble sis
avenue Louis Bertrand, 43 à Schaerbeek,
connu au cadastre de Schaerbeek, 6ème
division, section D, 3ème feuille, parcelle
n°281p, en raison de son intérêt
historique et artistique, précisé dans
l'annexe I du présent arrêté.

Artikel 1. - Wordt ingesteld de procedure tot
bescherming als monument van de gevels,
het dak, de binnenindeling alsook de totaliteit
van de inganghall, de trap en de
benedenverdieping van het gebouw gelegen
Louis Bertrandlaan, 43 te Schaerbeek,
bekend ten kadaster van Schaerbeek, 6^{de}
afdeling, sectie D, 3de blad, perceel nr 281p,
wegens zijn historische en artistieke waarde,
zoals nader bepaald in bijlage I van dit
besluit.

Art. 2 - La zone de protection relative au
monument décrit dans l'article 1er
comprend l'ensemble des parcelles et des
voies ainsi que les parties de parcelles
reprises dans le périmètre délimité sur le
plan figurant à l'annexe II du présent
arrêté.

Art. 2 - De vrijwaringzone met betrekking tot
het in artikel 1 vermelde monument betreft het
geheel van de percelen en de wegen,
evenals gedeelten van de percelen en de
wegen opgenomen in de perimeter zoals
afgebakend op het plan van bijlage II van dit
besluit.

Art. 3 – Le ministre qui a les monuments et sites dans ses attributions est chargé de l'exécution du présent arrêté.

Bruxelles, le 06 MAI 2004

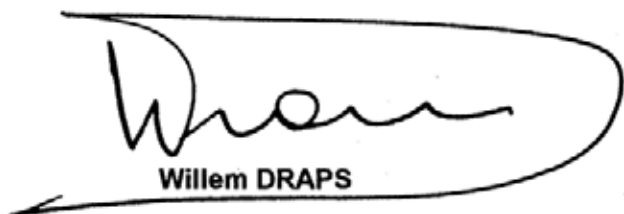
Par le Gouvernement de la Région de Bruxelles-Capitale,

Le Ministre-Président du Gouvernement de la Région de Bruxelles-Capitale chargé des Pouvoirs locaux, de l'Aménagement du Territoire, des Monuments et Sites, de la Rénovation urbaine et de la Recherche scientifique,

Jacques SIMONET

Le Secrétaire d'Etat à la Région de Bruxelles-Capitale, chargé de l'Aménagement du Territoire, des Monuments et Sites et du Transport rémunéré des personnes,

Willem DRAPS

Art. 3. – De minister bevoegd voor de monumenten en landschappen, is belast met de uitvoering van dit besluit

Brussel, 06 MAI 2004

Namens de Brusselse Hoofdstedelijke Regering,

De Minister-Voorzitter van de Brusselse Hoofdstedelijke Regering belast met Plaatselijke Besturen, Ruimtelijke Ordening, Monumenten en Landschappen, Stadsvernieuwing en Wetenschappelijk Onderzoek,

De Staatssecretaris voor het Brussels Hoofdstedelijk Gewest, belast met Ruimtelijke Ordening, Monumenten en Landschappen en Bezoldigd Vervoer van Personen,

Copie certifiée conforme
25 MAI 2004
Voor eensluidend afschrift

CHANCELLERIE

Gilles CLAPBOUT
KANSELARIJ

**ANNEXE I A L'ARRETE DU GOUVERNEMENT DE LA REGION DE BRUXELLES-CAPITALE
ENTAMANT LA PROCEDURE DE CLASSEMENT COMME MONUMENT DE CERTAINES
PARTIES DE L'IMMEUBLE SIS AVENUE LOUIS BERTRAND, 43 A SCHAEARBEEK.**

Référence cadastrale : Schaerbeek, 6ème division, section D , 3ème feuille, parcelle n° 281p .

Description sommaire

L'immeuble sis avenue Louis Bertrand 43 est l'œuvre de l'architecte Gustave Strauven (1879-1919) réalisée pour le compte de Monsieur Verhaege.

Strauven réalisa cette maison de type résidentiel entre mitoyens sur un terrain de 6,5 m de largeur et 27, 5 m de profondeur.

La façade se compose de briques émaillées blanches et de pierre bleue aux découpes vouturées et au relief saillant.

A droite, la porte d'entrée, mariant le bois, le verre et la ferronnerie est décentrée et surmontée d'une imposte ornée d'un vitrail; une série de fenêtres aux formes diverses et un sgraffite viennent compléter cette travée couronnée d'une tourelle.

Au centre de la façade, un vaste bow-window en bois peint, élégamment découpé, marque l'élévation de la travée gauche. Une loggia est aménagée au-dessus du bow-window, surmontée d'une terrasse au troisième étage, malencontreusement dépouillée de sa balustrade originelle.

Le mur devient presque inexistant, tant le fenestrage se déploie et se pare d'ornements, les ferronneries que Strauven utilise pour cet immeuble font l'objet d'un soin attentif achevant de donner à cette œuvre un caractère particulièrement gracieux.

La façade arrière, de facture simple, suivant le dessin de Strauven lors de la demande de permis de bâtir de 1906 a quelques peu été modifiée; les châssis ont été remplacés par des fenêtres en aluminium ou en PVC à double vitrage.

A l'arrière de la construction, un jardin a été aménagé avec un accès direct au niveau de la cuisine-cave. Un petit escalier en béton décoratif façon rocaille permet d'accéder du bel étage au jardin.

Intérieur :

A l'intérieur, le plan de cette maison à l'origine unifamiliale, de type traditionnel, répond à l'élévation de la façade. Deux travées, aux proportions 1/3-2/3, composent l'organisation intérieure de l'immeuble : à droite, le hall d'entrée et la cage d'escalier, le service et la tourelle; à gauche, se trouvent les pièces principales de vie, salle à manger, salon, chambres.

Les éléments de décors du hall d'entrée sont en bon état de conservation. Ils sont composés entre autre d'un pavement de mosaïque pour le hall d'entrée et d'un escalier en marbre menant au bel étage. Ce dernier se poursuit par un escalier de bois pour les étages supérieurs. Toutes les portes et quincailleries donnant sur la cage d'escalier semblent d'origine.

Le bel étage conserve également toute sa décoration d'origine. Dans la première pièce, dénommée terrasse sur les plans de Strauven, le plafond présente une peinture, de facture fine, aux motifs d'oiseaux et de fleurs. Le plafond de l'ancien salon est également peint, tandis que la salle à manger présente des lambris de bois décorés de têtes de lion dans un style néo-Renaissance flamande.

Actuellement, l'immeuble possède un niveau de caves ainsi qu'une petite cave à charbon sous ce premier niveau, un niveau de cuisine-caves, actuellement transformé en petit appartement. Le bel étage et le premier étage forment un deuxième appartement et le deuxième étage et l'étage sous combles forment également une entité. Les entresols de la travée de droite sont actuellement affectées aux salles de bain.

L'escalier reçoit une lumière zénithale produite par un lanterneau polychrome situé au centre de la travée droite.

La description qui précède n'est pas exhaustive. Lors de sondages qui seraient effectués dans le cadre de travaux, d'autres éléments, participant à l'intérêt historique, esthétique ou architectural, pourraient être mis au jour. Les éléments qui seraient découverts sont à prendre en considération, dans la mesure où ils participent à cet intérêt.

Intérêt présenté par le bien selon les critères définis à l'article 2, 1° de l'ordonnance du 4 mars 1993 relative à la conservation du patrimoine immobilier :

Intérêt historique et artistique :

Tracée en 1905, l'avenue Louis Bertrand s'ouvre en éventail sur le parc Josaphat. Très vite, cette artère devient le lieu de séjour privilégié de la bourgeoisie tout comme l'est à cette époque l'avenue Louise ou encore l'avenue de Tervueren.

Presque entièrement bâtie avant la Première Guerre mondiale, l'avenue regroupe de très beaux exemples d'architecture éclectique ou Art nouveau. Rivalisant de luxe et de décoration, les immeubles de l'avenue Louis Bertrand constituent un ensemble unique en Région bruxelloise.

Gustave Strauven (1878-1919), dessinateur de formation et élève d'Horta, est l'auteur d'un grand nombre de créations architecturales Art nouveau tout à fait originales dans lesquelles il utilisa au maximum ses talents de dessinateur. Ses œuvres, plus intéressantes les unes que les autres, sont marquées par l'ingéniosité de l'architecte, dans le travail des ferronneries notamment, ingéniosité palliant le manque de moyens financiers des commanditaires. Il fut considéré comme architecte « secondaire » par rapport à Horta, ce dernier travaillant pour une clientèle nettement plus aisée, mais la production de Strauven le place toutefois au rang des meilleurs architectes de l'Art nouveau. Parallèlement, Strauven a développé, dans une partie de son œuvre, un type d'architecture toujours d'inspiration nettement Art nouveau, mais qui s'adresse à des propriétaires de plus petite fortune, désireux de s'inscrire dans la mouvance des styles « à la mode », mais n'ayant pas les moyens de s'offrir les matériaux malgré tout plus coûteux nécessaires à des créations originales. Il sera donc considéré, dans cette partie de son œuvre, comme l'architecte Art nouveau « des pauvres » ; mais son souci d'économie dans les matériaux n'exclura pas la recherche poétique de compositions harmonieuses : le travail coûteux de la pierre de façade est ici remplacé par une recherche dans le jeu de la polychromie des briques.

Cette maison révèle par ses caractéristiques une conception très personnelle et particulièrement exubérante du style nouveau demandé à cette époque et s'adaptant bien à la clientèle d'artistes venant s'implanter avenue Louis Bertrand.

Peu d'architectes sont allés si loin dans le goût de l'arabesque. L'analogie avec le monde végétal atteint chez Strauven un degré rare : elle va même jusqu'à dissoudre la tension architectonique, si bien préservée chez Horta. Ici la décoration florale submerge l'architecture et la domine.

Dans un souci de parfaire la décoration de la façade, l'architecte a tenu à orner la pierre des soubassements et les ferronneries de la porte d'éléments à motifs floraux.

Vu pour être annexé à l'arrêté du 06 MAI 2004

Le Ministre-Président du Gouvernement de la Région de Bruxelles-Capitale chargé des Pouvoirs locaux, de l'Aménagement du Territoire, des Monuments et Sites, de la Rénovation urbaine et de la Recherche scientifique,

Jacques SIMONET

Le Secrétaire d'Etat à la Région de Bruxelles-Capitale, chargé de l'Aménagement du Territoire, des Monuments et Sites et du Transport rémunéré des personnes,

Willem DRAPS

Copie certifiée conforme

25 MAI 2004

Voor eensluidend afschrift

CHANCELLERIE

Gilles CHAPPEBOUT
KANSELARIJ

**BIJLAGE I BIJ HET BESLUIT VAN DE BRUSSELSE HOOFDSTEDELIJKE REGERING
HOUDENDE INSTELLING VAN DE PROCEDURE TOT BESCHERMING ALS MONUMENT
VAN BEPAALDE DELEN VAN HET GEBOUW GELEGEN LOUIS BERTRANDLAAN 43 TE
SCHAARBEEK**

Kadastrale gegevens: Schaarbeek, 6^e afdeling, sectie D, 3^e blad, perceel nr 281 p.

Beknopte beschrijving

Het gebouw gelegen aan de Louis Bertrandlaan 43 is het werk van de architect Gustave Strauven (1879-1919) uitgevoerd voor rekening van de heer Verhaege.

Strauven heeft dit woonhuis tussen gemene muren gerealiseerd op een terrein van 6,5 m breedte en 27,5 m diepte.

De gevel bestaat uit wit geëmailleerde baksteen en blauwe hardsteen met duidelijke uitsnijdingen en uitstekend reliëf.

Rechts bevindt zich de toegangsdeur uit hout, glas en smeedwerk die niet centraal is en met een impost en glasraam erboven; een reeks vensters in verschillende vormen en een graffito vullen deze travee bekroond met een toren aan.

In het centrum van de gevel bevindt zich aan de verhoging van de linker travee een grote erker in beschilderd hout, dat mooi is uitgezaagd. Boven de erker is er een loggia ingericht waarboven zich op de derde verdieping een terras bevindt dat op onhandige wijze ontstaan werd van haar oorspronkelijke balustrade.

De muur is bijna onbestaand omwille van het belangrijke vensterwerk dat versierd is; het smeedwerk dat Strauven gebruikt voor dit gebouw getuigt van een bijzondere aandacht en geeft aan dit werk een bijzonder bevallig karakter.

De achtergevel werd eenvoudig gehouden en is volgens de tekening van Strauven bij de aanvraag van de bouwvergunning in 1906 licht gewijzigd; het raamwerk werd vervangen door aluminiumramen of in PVC met dubbele beglazing.

Achteraan het gebouw werd er een tuin ingericht met een rechtstreekse toegang tot de keukenkelder. Een kleine trap in decoratief rotsbeton geeft toegang van de bel-etage naar de tuin.

Interieur :

Binnen beantwoordt het plan van dit huis dat oorspronkelijk een eengezinswoning was van het traditionele type de verhoging van de gevel. Twee traveeën in de verhoudingen 1/3-2/3 maken de binnenindeling uit van het gebouw: rechts de inganghall en de trap, de dienstruimte en de toren; links bevinden zich de belangrijkste leefruimten, de eetkamer, salon, kamers.

De decoratieve elementen van de inganghall zijn goed bewaard. Zij zijn onder meer samengesteld uit een mozaïekvloer voor de inganghall en een marmeren trap dat naar de bel-etage leidt. Deze laatste wordt gevolgd door ene houten trap voor de hoger gelegen verdiepingen. Alle deuren en smeedwerk die uitgeven op de traphall schijnen oorspronkelijk.

De bel-etage heeft ook zijn oorspronkelijke decoratie bewaard. In de eerste ruimte die terras wordt genoemd op de plannen van Strauven, stelt de zoldering een schilderij voor met een fijn karakter, met vogel- en bloemenmotieven. De zoldering van het voormalig salon is ook beschilderd, terwijl de eetkamer houten lambrizeringen omvat die versierd zijn met leeuwenkoppen in een Vlaamse neo-renaïssancestijl.

Momenteel omvat het gebouw een kelderniveau evenals een kleine kolenkelder onder dit eerste niveau, een niveau met kelderkeuken, momenteel verbouwd tot een klein appartement. De bel-etage en de eerste verdieping vormen een tweede appartement en de tweede verdieping en de verdieping onder het dak vormen eveneens een eenheid. De tussenverdiepingen van de rechtertravee worden nu benut als badkamers.

De trap beschikt over een zenitaal licht van een polychroomlantaarn die zich bevindt in het midden van de rechtertravee.

De gegeven beschrijving is niet exhaustief. Bij onderzoek tijdens de werken zouden er nog andere elementen die wijzen op het historisch, esthetisch of architecturaal belang aan het licht kunnen komen. Eventueel gevonden elementen zouden in aanmerking moeten worden genomen als ze op dergelijke punten van belang blijken.

Belang van het goed volgens criteria uit artikel 2, 1° van de ordonnantie van 4 maart 1993 inzake het behoud van het onroerend erfgoed:

Historisch en artistiek belang:

Aangelegd in 1905 geeft de Louis Bertrandlaan in waaivorm uit op het Josaphatpark. Deze ader wordt reeds snel een geprivilegieerd verblijfsoord van de burgerij zoals dit ook het geval is voor de Louizalaan en de Tervurenlaan.

Bijna volledig gebouwd vóór de eerste wereldoorlog, omvat de laan heel mooie voorbeelden van eclectische architectuur of art nouveau. Rivaliserend op het vlak van luxe en decoratie zijn de gebouwen van de Louis Bertrandlaan een uniek geheel in het Brussels Gewest.

Gustave Strauven (1878-1919), tekenaar van vorming en leerling van Horta is de auteur van een groot aantal heel merkwaardige architecturale creaties in art nouveau stijl in dewelke hij zijn talenten als tekenaar volledig heeft uitgebuit. Zijn werken, de ene interessanter als de andere, zijn gekenmerkt door de vindingrijkheid van de architect, vooral in de bewerking van het smeedwerk, de vindingrijkheid die het gebrek aan financiële middelen van de opdrachtgevers moest ondervangen. Hij werd als "ondergeschikt" beschouwd aan Horta, daar deze laatste werkte voor een meer welstellend cliënteel, maar de productie van Strauven plaatste hem evenwel onder de beste architecten van de art nouveau.

Parallel heeft Strauven in een deel van zijn werk een soort van architectuur gebruikt die steeds geïnspireerd was aan de art nouveau, maar die gericht was op minder gefortuneerde eigenaars, die wensten aan te sluiten bij de beweging van modestijlen maar die niet over de middelen beschikten om zich de duurde materialen aan te schaffen die noodzakelijk waren voor de originele creaties. Hij zal bijgevolg in dit deel van zijn werk als art nouveau architect van de "armen" doorgaan; maar zijn zin voor besparing in de materialen belet niet dat hij op een poëtische wijze zoekt naar harmonische samenstellingen: het dure werk van de gevelsteen wordt hier vervangen door een zoekwerk in de polychromie van de baksteen.

Dit huis laat door zijn kenmerken een heel persoonlijke opvatting tot uiting komen in het bijzonder door de exuberante nieuwe stijl die toen werd gevraagd en die zich goed aanpast aan het cliënteel van kunstenaars die zich komen vestigen aan de Louis Bertrandlaan.

Er zijn maar weinig architecten die zo ver gegaan zijn in de arabeskenversiering. De analogie met de plantenwereld bereikt bij Strauven een zelden geziene graad: deze gaat de architectonische spanning zelfs oplossen, welke zo goed bewaard is bij Horta. Hier gaat de bloemendecoratie de architectuur overspoelen en domineren.

Met als doel de decoratie van de gevel te vervolledigen heeft de architect de steen van de ondermuren en het smeedwerk van de deur willen versieren met bloemenmotieven.

Gezien om te worden gevoegd bij het besluit van 06 MAI 2004

De Minister-Voorzitter van de Brusselse Hoofdstedelijke Regering belast met Plaatselijke Besturen, Ruimtelijke Ordening, Monumenten en Landschappen, Stadsvernieuwing en Wetenschappelijk Onderzoek,

Jacques SIMONET

De Staatssecretaris voor het Brussels Hoofdstedelijk Gewest belast met Ruimtelijke Ordening, Monumenten en Landschappen en Bezoldigd Vervoer van Personen,

Willem DRAPS

Copie certifiée conforme
25 MAI 2004

Voor eensluidend afschrift

CHANCELLERIE

Gilles CLAU BOUT
KANSELARIJ

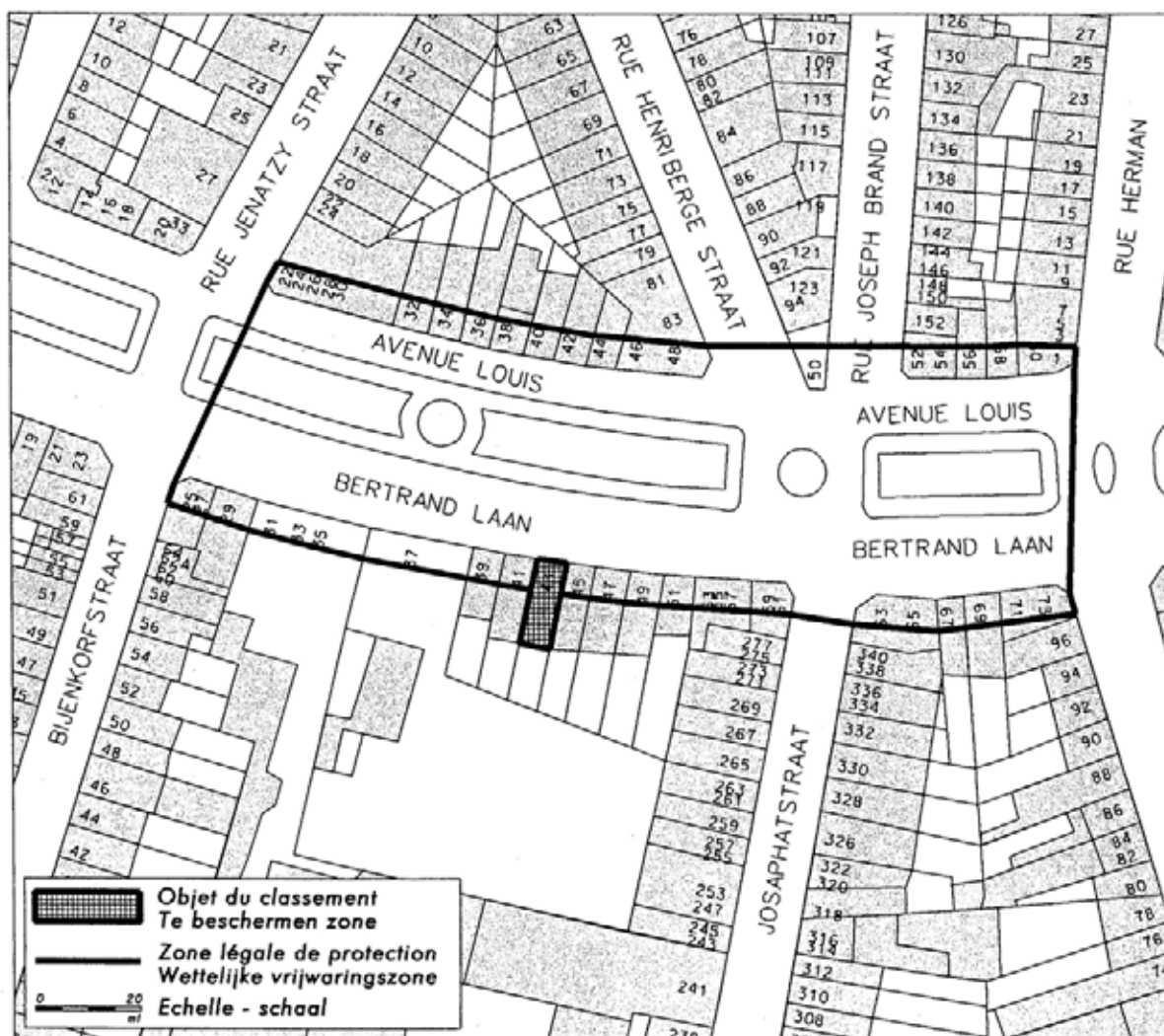

ANNEXE II A L'ARRETE DU
GOUVERNEMENT DE LA REGION DE
BRUXELLES-CAPITALE ENTAMANT LA
PROCEDURE DE CLASSEMENT COMME
MONUMENT DE CERTAINES PARTIES DE
L'IMMEUBLE SIS AVENUE LOUIS
BERTRAND 43 A SCHAERBEEK

BIJLAGE II VAN HET BESLUIT VAN DE
BRUSSELSE HOOFDSTEDELIJKE
REGERING HOUDENDE INSTELLING VAN
DE PROCEDURE TOT BESCHERMING ALS
MONUMENT VAN BEPAALDE DELEN VAN
HET GEBOUW GELEGEN LOUIS
BERTRANDLAAN 43 TE SCHAARBEEK

**DELIMITATION DE LA ZONE
DE PROTECTION**

**AFBAKENING VAN
DE VRIJWARINGSZONE**

Vu pour être annexé à l'arrêté du 6 MAI 2004

Gezien om te worden gevoegd bij het besluit van 6 MAI 2004

Le Ministre-Président du Gouvernement de la
Région de Bruxelles-Capitale, chargé des Pouvoirs
locaux, de l'Aménagement du Territoire, des
Monuments et des Sites, de la Rénovation Urbaine
et de la Recherche scientifique,

De Minister-Voorzitter van de Brusselse
Hoofdstedelijke Regering, belast met Plaatselijke
besturen, Ruimtelijke Ordening, Monumenten en
Landschappen, Stadsvernieuwing en
Wetenschappelijk Onderzoek,

Jacques SIMONET

Le Secrétaire d'Etat à la Région de Bruxelles-
Capitale, chargé de l'Aménagement du Territoire,
des Monuments et Sites et du Transport rémunéré
des personnes,

De Staatssecretaris bij het Brussels Hoofdstedelijk
Gewest, belast met Ruimtelijke Ordening,
Monumenten en Landschappen en Bezienswaardigheden
Vervoer van Personen,

Copie certifiée conforme

25 MAI 2004

Voor eensluidend afschrift

WILHELM DRAPS

CHANCELLERIE

Gilles CLAREBOUT

KANSELARIJ

